

Oikeusministeriö

Kirjaamo: oikeusministerio@om.fi

Viite: Lausuntopyyntöne 19.9.2014 OM 1/62/2013

Lausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi rikosuhrimaksusta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi

Kriminaalihuollon tukisäätiö kannattaa rikosuhrimaksun käyttöönottoa, koska siten voidaan turvata uhrien tarvitsemien palveluiden jatkuvuutta ja palveluiden monimuotoisuutta. On tärkeää huolehtia siitä, että rikosuhrimaksusta saatava rahoitus tulee nykyisen rahoituksen lisäksi, jolloin palvelujen monimuotoisuus ja yhdenvertainen saatavuus voidaan turvata. Rikosuhrimaksun käyttöönotolla voidaan myös herättää rikoksenteekijöiden vastuunottoa teoistaan.

Esityksen mukaan rikosuhrimaksun kannattavuus riippuu siitä, kuinka laajalti maksua sovellettaisiin ja kuinka paljon rahaa maksulla voitaisiin kerätä. Esityksessä ehdotetaan, että maksua sovellettaisiin niihin rikoksenteekijöihin, joiden tekemästä rikoksesta voitaisiin tuomita vankeutta. Tämä merkitsee sitä, että laki tulee koskemaan hyvin laajaa joukkoa lievempienkin rikoksien tekijöitä. Lakiehdotuksen perusteluissa olisi hyvä selkiyttää ja tarkentaa, keitä kaikkia rikosuhrimaksu koskee (esim. myös ylinopeussakot). Perusteltua on jättää alle 18-vuotiaat maksun ulkopuolelle.

Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää maksun ehdotettua suuruutta sopivana. On kuitenkin huomioitava, että sama henkilö voi rikoksia uusiessaan joutua maksamaan rikosuhrimaksun lukuisia kertoja maksun tullessa aina, kun tehty rikos on sellainen, josta voidaan tuomita vankeutta. Esityksen mukaan rikosuhrimaksua käsitellään samalla tavalla kuin muitakin sakkoja. Tällöin ne maksamattomina menevät perintään ja ulosottoon samalla tavoin kuin muutkin maksamattomat sakot. Esityksestä tulisi selkeästi käydä ilmi (yksityiskohtaisista perusteluista), kauanko rikosuhrimaksu on perintäkelpoinen.

Rikosuhrimaksu voi omalta osaltaan vaikeuttaa entisestään velkaantuneiden rikoksenteekijöiden paluuta normaaliin yhteiskuntaan. Erityisesti tämä koskee moninkertaisia lyhytaikaisvankeja, jotka esityksenkin mukaan ovat usein huonokuntoisia ja velkaantuneita, ja jotka todennäköisesti jättävät myös rikosuhrimaksun maksamatta.

Kriminaalihuollon tukisäätiö esittää, että rangaistustaan vankilassa suorittaville järjestettäisiin ansaintamahdollisuuksia vankilan ulkopuolelle nykyistä enemmän, jotta

vangeilla olisi mahdollisuus maksaa rikosuhrimaksu. Myös vankilan sisällä olisi turvattava edes nykyisenkaltaiset työtoimintamahdollisuudet. Muutoin rikosuhrimaksusta tulee moninkertaisille pieniä rikoksia uusiville vangeille (joita on vankipopulaatiosta puolet) vain yksi uusi velkaantumisen reitti entisten päälle.

Säästösyistä Rikosseuraamuslaitos joutuu vähentämään myös työtoimintaa. Samoin suunnitteilla oleva muutos vankien suurempien toimintarahojen pienentämisestä ja alimpien toimintarahojen korottamisesta parantaa hieman joidenkin toimeentuloa, mutta samalla entisestään vaikeuttaa vankien velkojen hoitomahdollisuuksia. *Mikäli tosiasiallisia ansaintamahdollisuuksia ei ole, voi käydä myös niin, että omaiset maksavat rikosuhrimaksun rikoksentehtäjän puolesta.*

Niiden henkilöiden kohdalla, joilla ei esim. työ- ja toimintakyvyn puutteiden vuoksi, tai jotka elävät minimi toimeentuloetuuksien varassa, ja joilla ei näistä syistä johtuen ole realistisia mahdollisuuksia suorittaa rikosuhrimaksua, tulisi vaihtoehtona olla mahdollisuus korvata maksu esimerkiksi yhteiskuntaa hyödyntävällä vapaaehtoistyöllä tai osallistumisella johonkin tavoitteelliseen toimintaan (esimerkiksi päihdeongelmaisten vertaistukitoimintaan).

Velkaantuneiden vapautuvien vankien talous- ja velkaneuvonnan palveluihin pääsy tulisi turvata. Kriminaalihuollon tukisäätiön asiamiestoiminnan vuonna 2013 tekemän selvityksen mukaan talous- ja velkaneuvonnan palveluihin pääsy vaihtelee erittäin paljon eri puolilla Suomea ja erityisesti talousneuvonnan saaminen on vaikeaa.

Esityksen mukaan rikosuhrimaksun käyttöönottoon suunnitellaan koulutuspakettia joko uuden sakkomenettelylain yhteydessä tai erikseen. Rikosuhrimaksun käyttöönotosta on tarpeellista järjestää koulutusta ja koulutuksen yhteydessä on tärkeää muistaa myös Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan koulutus. Rikosseuraamuslaitoksen toimipaikkojen työntekijät (vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa) ovat keskeisessä asemassa voidessaan ottaa puheeksi rangaistusta suorittavien kanssa maksun suorittamisen.

Samalla kun rikoksen uhrien avun ja tuen saantia erittäin perustellusti vahvistetaan, olisi myös muistettava, että rikoksen tekijät ja heidän omaisensa tarvitsisivat myös oman palvelujärjestelmänsä. Suomessa ei ole olemassa vankilasta tai yhdyskuntaseuraamuksesta vapautuville suunnattua jälkihuoltojärjestelmää, joka ottaisi vastuun palveluiden järjestämisestä, vaan palveluista vastaavat normaalit kunnalliset palvelut. Näissä palveluissa ei tunneta ryhmän tarpeita eikä kunnissa ole juurikaan saatavilla vapautuville suunnattuja palveluita, esimerkiksi asumispalveluita. Rikoksentehtäjöiden perheet saavat kunnallisista palveluista tukea erittäin rajoitetusti tuen tarpeen ollessa erittäin suuri. Rikoksentehtäjöiden omaisille suunnattuja ammatillisia palveluita tuottaa ainoastaan Kriminaalihuollon tukisäätiö, joka rahoittaa myös Vankien omaiset VAO ry:n toimintaa.

Jukka Mäki
Toiminnanjohtaja